

MÁNDY IVÁN RÓL

Ha valaki szeretne Mándynál a sorok mögé látni, ha szeretné az éteri beszélgetések mélyebb értelmét felkutatni, akkor igencsak könnyen zavarba jön. Mándy Iván rejtélyes író. És mégis: a leírt „hétköznapi” történeteket szigorúan komolyan véve, minden hátsó gondolat erőltetett keresését mellőzve olvasandó. Igen, itt csakis arról van szó, ami szövegszerűen le van írva. Mándy Iván egyszerűségében rejtélyes. Ez az egész sokat dicsért és ugyanakkor szinte elemezhetetlen technika mintha semmi másból nem állna, mint egy közönséges, agyonismert, már az unalomig megszokott bútorokkal, kellékekkel berendezett emberi élettér legtermészetesebb mindennapi világának minél hűségesebb reprodukálásából. Még csak az sem pontos, hogy azt akarná megírni, ami rendszeren a sorok mögött szokott maradni. Tudniillik azt úgysem lehet.

Arról Mándy is – hiszen nagy író – komolyan hallgat. Sokszor azt érezni, mintha csak azt mondaná, úgyis mindegy ez az egész, de azért mégsem lenne tiszta dolog kiszállni. Meg aztán mintha egyszerre mondaná, hogy nincsenek nagy dolgok, és hogy csakis nagy dolgok vannak. Ez a szürke, unalmas, mindig elrontott köznapi élet, mintha mégis ez lenne az az egyetlen és egyben mindenre kiterjedő nagy dolog, amiről a jól ismert hősöknek a jól ismert helyszíneken megesett történetei mesélnek.

De hát akkor mit mondhatunk egyáltalán erről a prózáról? Hát nem a presszók, tribünök, terek, mozik, öreg szobák, lépcsőházak, uszodák és a többi, akár ismeretlenül is ismerős Mándy-helyszín világáról van itt szó? Hát nem a vágások, a „nyavalyás” filmszerűség, a lebegtetés technikájáról, a hang-

játékszerű, kihagyásos, szürreálisnak vagy álomszerűnek mondott narráció formakérdéseiről? És ha nem (ha mégsem) erről akarnánk beszélni, akkor egyáltalán miről lehet itt még szó? Persze tulajdonképpen erről, nagyon is erről van szó. Csakhogy. Ez az akár a tematikai, akár a poétikai fogalomkészlettel így-úgy leírható szöveg ott, Mándynál mégis csak valami kimondhatatlant idéz fel; csak persze kimondva ez az egész így néz ki, ahogy. Beszélni róla tehát, ha egyáltalán, akkor ugyancsak így, esetlenül és csak körülbelül. Az ember először is erőfeszítéseket tesz, hogy végiggondolja a végiggondolandókat. És mindez csak azért, hogy ha sikerülne netán, akkor legyintsen egyet: ugyan mit kell itt még végiggondolni? Merthát – mint ahogy magánál Mándynál, úgy a róla szóló írásban is – ott kísért a kérdés: minek itt még beszélni? Talán az lenne a legtisztább, ha csak ülnénk együtt, és hallgatnánk róla... Mert lehet-e érdemben arról beszélni – Tandori szavaival szólva – hogyan látjuk legalább valamelyest úgy másképp a világot, amióta az ő írásai mindennapi tudatunk részeivé váltak?

Furcsa, hogy ebben az izig-vérig érzékeny prózában érzékenyülésnek mégisincs semmi helye. Itt szikár tények vannak csupán. A figurákhoz az írónak szinte semmilyen, az olvasót befolyásoló érzelmi viszonyulása nincs (pontosabban úgy szereti őket, ahogy vannak, de ezt sem mondja ki), ők egyszerűen olyanok, amilyenek, nem jók és nem rosszak, a világ sem jó és nem is rossz. De hiszen úgylátjuk, hogy milyen. Pitiáner és nagyszerű. Csupa veszteség, de épp a veszteségekkel együtt mégis teljes. Szép kis teljesség, mondhatnánk. De hát hogy is lenne másként, ha egyszer így van? A dolgok valahogy mindig elfuserálódnak, valahol valami mindig elromlik, minden félbemarad. Ha úgy igazából megnézzük, az örökös kudarc az úr ebben az írói világban. Magunkra maradtunk, mint a tárgyaink, mint az elmagányosodott tereink. Mándy nagyon ismeri ezeknek az elhagyott tárgyakkal a világát, arról tud talán a legtöbbet, ahogy ezek a tárgyak egész emberi sorsokat hordoznak, ahogy nyomai

hajdani sorsdöntő eseményeknek, ahogy őrzik némán mind-
azt, ami elszáll és szétporlad az időben. Nem „nagy” dolgok
ezek. Egy konyhaszék például a *Mi az, öreg?*-ben, amin anya
ült a liftben, mikor elvitték a kórházba, és aztán még napokig
ott maradt a kapualjban, meg ilyenek. Végül is mi ez ahhoz
képest, ami anyával aztán történt, és amiről persze itt nem
esik szó, de ez a szék mégiscsak *arra* utal? Ám ha valaki
mondjuk az elhagyott bútorokról olyan könyvet tud írni,
mint Mándy Iván, akkor talán a végső kérdéseket illetően
sincs még minden veszve. És mindezzel együtt, mi tagadás,
van itt valami nyugtalanító, valami megfejthetetlen módon
aggodalomra okot adó pusztulás-hangulat. (De ne feledjük,
az író csak arról írhat, ami tényleg van.) Szóval mintha már
nem arról lenne szó, hogy így van jól, hanem inkább csak
arról, hogy *így volt* jól. Valami mintha nagyon eltűnt volna
mostani világunkból, de legalább még tudjuk, hogy így van.
Már csak a tárgyak szomorúsága őrzi az elszállt szép időket.
Elhülyült világban élünk. Már csak ez a lepusztult tárgyi
világ a biztosíték arra, hogy ne tűnjön el innen a múlt idővel
együtt nyomtalanul az életünk.

A Mándy-írásokban – különösen az apáról szólókban –
mindig ott kísért az élet teljességének és egyben mulandóság-
ának a kérdése, és ezzel összefüggésben a megválaszolhatat-
lan kihívás: hová kerül az a mérhetetlen mennyiségű vágy,
indulat, szenvedés, öröm, reménykedés és szomorúság, ami
egy emberélet során fölhalmozódik? Hogyan lehet ehhez
egyáltalán viszonyulni? Lehet-e egyáltalán? És ha igen, ak-
kor lehet-e igazán másképp, mint „közömbösen”, tartózkod-
va minden szélsőséges érzelemnyilvánítástól? Mert Mándy
Iván – mesterét, Kosztolányit követve –, megfontoltan tar-
tózkodik ettől. Egyáltalán nem nosztalgikus (pláne nem ér-
zelgős), éppen hogy szinte száraz, szikár az a mód, ahogy a
mondatait megformálja. Az persze más kérdés, hogy az olva-
sóban ez a keményen a visszafogottságra épülő kihagyásos
technika erős érzelmi hatást vált ki. Mégpedig nem is annyira
azzal, amit leír, sokkal inkább azzal, amit kihagy. Valamit

sose ír meg, de minden írása akörül kavarg. Látunk is valamit meg nem is. Olyasmi ez, mint az a füst ott a *Mi az, öreg?* című könyv elején, abban az álomban... És ez nem misztika, nem homályosság, nem valaminek az elkenése, bármilyen furcsának is tűnhet esetleg első hallásra, ez az írói technika semmi másra nem irányul, mint a legpontosabb ábrázolásra. Mándy Iván a lehetetlent akarja megvalósítani, és itt nyilván nem az a kérdés, hogyan sikerül neki, hanem az, hogy mennyire nagyszerű az a mód, ahogyan nem sikerül. Faulkner mondta egy interjúban, hogy ő a lehetetlen megvalósításának ragyogó kudarcai alapján rangsorolja az írókat. Ebben az értelemben mondom, hogy Mándy Iván írásai a lehetetlen megvalósításának ragyogó kudarcai.

Takáts József

EGY KÖLTÉSZET KÖRÜLHATÁROLÁSA

A magyar szabadságharc vége Észak-Amerikában című versét Bódy Gábor *Amerikai anzix* című filmjére írta Oravecz Imre, s hőséül a film két központi alakja közül Fiala hadmérnököt választotta, s nem Vereczky Ádámot, akinek élete minden pillanatban súrolja önnön határait, azaz a halálét, s aki szörnyethal a film végén. Ez utóbbi alak s a híres hintajelenet Ambrose Bierce egyik novellájából került a Bódy-filmbe, ott George Thurstonnak hívják ezt a vakmerő tiszte, akinek teste a hintáról lezuhanva összeroncsolódik, ám így, holtan is keresztbe vannak fonva karjai a mellén,